

PROKURATUUR

Lp Madis Timpson
Justiitsministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn

Teie: 21.05.2024 nr 8-1/4357-1
Meie: 25.06.2024 nr RP-1-6/24/1041

Arvamus kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõule

Lugupeetud justiitsminister

Prokuratuur tänab Teid võimaluse eest anda arvamus kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõule. Konventsiooniga ühinemine võimaldab Eestil koostöös teiste osalisriikidega tõhusamalt võidelda kadunuks jääma sundimise kui tõsise kuriteoga ning abistada selle kuriteo võimalikke ohvreid, tagades neile õiguse heastamisele ja õiguskaitsele.

Prokuratuur tervitab eelnõud, mille eesmärk on konventsiooniga ühineda ja millega Eesti avaldab valmisolekut kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga võetavate kohustuste täitmiseks.

Prokuratuur juhib tähelepanu järgmistele eelnõu seletuskirjast tõusetuvatele murekohtadele. Esiteks viidatakse konventsiooni artikli 8 lõike 2 juures kuriteo ohvrile kuriteoga tekitatud kahju heastamisega seondult KrMS § 203¹ lg-s 1 sätestatud alustele. Prokuratuur märgib, et KrMS § 203¹ lg 1 on kõnealustest KarS-i koosseisudest¹ kohaldatav ainult KarS § 136 lg 1 ja lg 2 puhul, sest KarS §-des 89 ja 135 sätestatud kuriteod on esimese astme kuriteod. Lisaks eeldab kriminaalmenetluse lõpetamine KrMS § 203¹ lg 1 alusel avaliku menetlushuvi puudumist, kuid taoliste kuritegude korral on avalik menetlushuvi tõenäoliselt olemas. Seega ei pea prokuratuur tegelikkuses võimalikuks kirjeldatud olukorras KrMS § 203¹ kohaldada.

Teiseks on konventsiooni artikli 10 lõike 1 juures välja toodud, et prokuratuur võib määrusega lõpetada kriminaalmenetluse, kui on tehtud otsus oletatava kurjategija välisriigile väljaandmise kohta. Prokuratuur juhib tähelepanu asjaolule, et sellist kriminaalmenetlust välistavat asjaolu ei

¹ Seletuskirja kohaselt on kadunuks jääma sundimist võimalik kvalifitseerida karistusseadustikus juba olemasolevate sätete alla, s.o KarS § 89, § 135 või § 136 järgi.

ole KrMS § 199 lg-s 1 loetletud, seega jääb selgusetuks, kuidas on sellisele seisukohale jõutud. Samuti peab prokuratuur vajalikuks lisada selgituse KrMS 19. peatüki 2. jao kohta, kus on muuhulgas reguleeritud ka väljaandmisvahistamine (KrMS § 447).

Kolmandaks on konventsiooni artikli 13 lõike 1 juures mainitud, et 27.07.1997 Eesti suhtes jõustunud väljaandmise Euroopa konventsiooni lisaprotokolli 21 artikli 1 punkti a tähenduses ei loeta poliitiliseks kuriteoks inimsusvastaseid kuritegusid, kuid eelmainitud erand kehtib vaid siis, kui tegu on kvalifitseeritav KarS § 89 järgi ning KarS § 135 ja § 136 puhul nimetatud erand ei kohaldu. Täiendavalt ei ole seletuskirjas analüüsitud, mida teha olukorras, kui teine pool ei ole väljaandmise Euroopa konventsiooniga liitunud ja väljaandmine toimub vastastikuse tunnustamise alusel, kus ei kehti inimsusevastaste kuritegude erand. Prokuratuuri hinnangul ei saa teha järeldust, et Eesti õiguses ei ole kadunuks jääma sundimine käsitletav poliitilise kuriteona.

Neljandaks on konventsiooni artikli 13 lõike 2 juures märgitud, et Eestil ei ole praegu konventsiooni osalisriikidega sõlmitud väljaandmislepinguid. Prokuratuur peab oluliseks mainida, et Ukraina on konventsiooni osalisriik alates 2015. aastast ning Eesti ja Ukraina vahel on sõlmitud leping „Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades“, mis sisaldab ka väljaandmise sätteid. Ka on konventsiooni osalisriik alates 2013. aastast Leedu ning Eesti ja Leedu vahel on sõlmitud leping „Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping“, mis sisaldab samuti väljaandmise sätteid.² Täiendavalt jääb selgusetuks, kas väljaandmise all mõeldakse ka Euroopa Liidu riikidega kehtivat loovutamise regulatsiooni. Lisaks vajab täpsustamist, et Euroopa vahistamismääruse puhul on kuritegude loetelus inimrööv, ebaseaduslik vabaduse võtmine ja pantvangi võtmine.

Viiendaks on konventsiooni artikli 13 lõike 3 juures jõutud ebaloogilise järelduseni, et väljaandmine on reguleeritud KrMS-is ja puudub vastuolu kohustusega lisada kadunuks jääma sundimise kuritegu tulevikus sõlmitavatesse väljaandmislepingutesse. Prokuratuur on seisukohal, et nimetatud järeldust ei saa KrMS-i põhjal teha. KrMS § 433 lg-st 2 tulenevalt lähtutakse rahvusvahelises kriminaalmenetlusalas koostöös 19. peatüki sätetest, kui Eesti Vabariigi välislepingutes, Euroopa Liidu õigusaktides ja rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetes ei ole ette nähtud teisiti. Sellest tingitult võiks kahepoolse lepinguga alati erinevalt kokku leppida ja lähtuda tuleks vastavast kokkuleppest.

Kuuendaks on konventsiooni artikli 14 lõike 1 juures analüüsitud ainult abistamisaotlusi, kuid kuna tihedam rahvusvaheline koostöö toimub Euroopa uurimismääruste alusel, tuleks välja tuua ka Euroopa uurimismäärusi puudutavaid sätteid, s.o KrMS § 489³⁷ jj. Lisaks on seletuskirjas mainitud, et Riigiprokuratuur kontrollib omakorda taotluse täitmise lubatavust ja võimalikkust ning edastab selle täitmiseks pädevale õigusasutusele (KrMS § 462 lg 2). Prokuratuur märgib, et KrMS § 462 lg-s 2 on kirjas, et Riigiprokuratuur kontrollib lubatavust ja võimalikkust ning

² Vt <https://indicators.ohchr.org/>.

täidab abistamistaotluse või edastab selle täitmiseks pädevale õigusasutusele, mis tähendab, et Riigiprokuratuur valib kahe alternatiivi vahel, mitte ei saada alati taotlust täitmiseks pädevale õigusasutusele. Samuti tuleks prokuratuuri hinnangul artikli 14 lõiget 1 analüüsida laiemalt kui ainult KrMS-i sätete valguses, sest KrMS § 433 lg 2 kohaselt lähtutakse rahvusvahelises kriminaalmenetlusalases koostöös KrMS-i sätetest, kui Eesti Vabariigi välislepingutes, Euroopa Liidu õigusaktides ja rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetes ei ole ette nähtud teisiti.

Seitsmendaks on konventsiooni artikli 17 lõike 1 juures märgitud, et vabaduse võtmisel on kolm erinevat vormi, kuid tegelikult on teemat võimalik käsitleda tunduvalt põhjalikumalt ja välja tuleks tuua kõik PS §-s 20 nimetatud alused (näiteks puudub sundtoomise ja sundravi analüüs). Täiendavalt on vahistamist nimetatud ka arreteerimiseks, kuid kuna KrMS-is puudub mõiste „arreteerimine“, ei ole prokuratuuri hinnangul mõistlik sellist mõistet kasutada. Samuti tuleks eraldi välja tuua loovutamishahistamine ja väljaandmisvahistamine, sest nende õiguslikud alused on tavalisest vahistamisest erinevad. Seletuskirjas on mainitud ka vangistust ehk vabadusekaotuslikku karistust, mille põhjal jääb mulje, et arestiga ei ole arvestatud.

Kaheksandaks on konventsiooni artikli 18 lõike 1 juures valesti kajastatud KrMS §-i 408¹, kuivõrd nimetatud paragrahv sätestab, et avaldatakse jõustunud kohtuotsus ja jõustunud kohtumäärus, millega menetlus lõpetatakse. Ka ei ole laiemalt analüüsitud, kuidas on lähedastel võimalik saada infot vabaduse kaotanud isikute osas. Prokuratuur on seisukohal, et analüüsida tuleks kõiki PS §-st 20 tulenevaid vabaduse kaotamise võimalusi ja mitte ainult süüdimõistvat kohtuotsust.

Üheksandaks on konventsiooni artiklite 31 ja 32 sisuks avalduste tegemine vastavale komisjonile pädevuse andmiseks. Seletuskirja kohaselt ei peaks Eesti kohe konventsiooniga liitumisel avaldusi tegema, sest avaldusi võib teha hiljem igal ajal. Prokuratuur ei pea taolist põhjendust piisavaks, et avaldused tegemata jätta.

Prokuratuur toetab kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitleva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seaduse eelnõud ja sellega kaitse tagamist kõigi isikute kadunuks jääma sundimise eest.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Andres Parmas
riigi peaprokurör